

مرور نظام‌مند عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی

حامد دهقانان^۱، مقصود امیری^۲، محمد صالح ترکستانی^۳، فریده مصلائی زاده^۴

- ۱- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- ۲- استاد تمام، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- ۳- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- ۴- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی می‌باشد. این مطالعه، با استفاده از روش مرور نظام‌مند و تحلیل مضمون انجام گردید. به منظور دستیابی به هدف تحقیق پس از جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی تعداد ۴۵۸ مقاله بررسی شد که پس از حذف تکرار و اعمال معیارهای انتخاب مقاله در مجموعه ۳۳ مقاله جهت تحلیل انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد از ۳۳ مقاله، مشخص شد ۴۸٪ اسناد (۱۶ سند) طی سال‌های ۲۰۱۹ به بعد انتشار یافته اند، لذا تعداد مقالات منتشر شده سالانه در مورد همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی به تدریج در حال افزایش است. از سوی دیگر مشخص شد ۳۳ مقاله در طیفی گسترده شامل ۳۱ مجله منتشر شده‌اند از این رو پراکندگی در انتشارات این حوزه مشاهده می‌شود. در نهایت مشخص شد ۶۶/۶٪ (۲۰ سند) دارای روش کیفی هستند و تحقیقات آمیخته که به ارائه الگو پرداختند، تنها ۶٪ تحقیقات را تشکیل می‌دهد، از این رو کمبود تحقیقات آمیخته در خصوص ارائه الگو در این حوزه کاملاً مشهود است. براساس تحلیل مضمون مطالعات موجود می‌توان عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی را در ۹ مقوله کلی بررسی کرد: شفافیت اهداف، عوامل مدیریتی، شایستگی و کفایت، تعامل متقابل، اشتراک فرهنگی، هوش و مهارت فرهنگی، روابط بین‌الملل، عوامل محیطی و فرایندهای سازمانی.

واژگان کلیدی: همکاری بین‌المللی، همکاری مبتنی بر اعتماد، تفاوت‌های فرهنگی، میان‌فرهنگی

مقدمه

امروزه روابط بین سازمان‌های مختلف، به منظور مقابله با مشکلات پیچیده اجتماعی و پرداختن به چالش‌های اقتصادی که توسط سازمان‌های منفرد قابل حل نیستند، ایجاد می‌شود. از سویی اخیراً جهان به هم پیوسته شده است، و عملکرد و توسعه شرکت‌ها تا حدود زیادی به روابط با شرکت‌های بین‌المللی بستگی دارد و انجام اقدامات مستقل برای شرکت‌ها دشوار است (Rodríguez et al., 2018). تغییرات در اقتصاد جهانی طی سه دهه گذشته، منجر به بین‌المللی شدن صنایع و شرکت‌ها شده است. در این دوران جهانی شدن و پیوستن کشورهای در حال توسعه به اقتصاد جهانی یک امر اجتناب‌ناپذیر است؛ بنابراین، جهت به دست آوردن و حفظ مزیت رقابتی، نیازمند همکاری نزدیکتر با شرکای تجاری خود هستند (Pratono, 2020).

گری^۱ (۱۹۸۹) یکی از اولین کسانی بود که اصطلاح «همکاری»^۲ را در زمینه کسب و کار معرفی کرد. با این حال هر یک از سازمان‌ها علائق، دیدگاه‌ها و هویت‌های خاص خود را دارند و در عین حال از نظر قدرت و اندازه نیز متفاوت هستند (Leonard et al., 2013). تحقیقات همکاری دارای تاریخچه غنی است و محققان مدت‌ها برای رسیدن به اجماع در مورد یک تعریف جهانی و مورد توافق تلاش کرده‌اند (Grossman et al., 2021). همکاری به عنوان فرآیندی تعریف می‌شود که در آن افراد یا سازمان‌ها در تلافی اهداف مشترک با به اشتراک گذاشتن دانش، یادگیری و ایجاد اجماع با هم کار می‌کنند. همکاری می‌تواند بین افراد، بین سازمان‌ها یا بین یک سازمان و مشتریانش رخ دهد (Bond-Barnard et al., 2018).

از طرفی همکاری نتیجه اعتماد در روابط است. اعتماد، یک عنصر اصلی است که همکاری و اجرای اهداف مشترک را تسهیل می‌کند. همچنین اعتماد ابزاری برای محدود کردن عدم اطمینان و ریسک در محیط‌های ناپایدار و غیرقابل پیش‌بینی است (Barrane et al., 2021). اعتماد بر سطح همکاری تأثیر می‌گذارد زیرا بعید به نظر می‌رسد شرکت‌ها با یک تأمین‌کننده نامعتبر همکاری کنند؛ بنابراین، اعتماد باید همکاری را تقویت کند. یک همکاری مبتنی بر اعتماد برای موفقیت روابط مشترک، یک تلاش مشترک با شرکای برنامه‌ریزی و هماهنگی فعالیت‌ها و همچنین حل مشکلات با هم ضروری است. همکاری مبتنی بر اعتماد، هنگامی که سازمان‌ها اهداف مشترکی را در پیش می‌گیرند و تعهدات ارتباطی اجتماعی را شکل می‌دهند، تحقق می‌یابد (Ryciuk & Nazarko, 2020).

علاوه بر این جهانی شدن و افزایش روابط بین‌المللی، منجر به بروز پدیده ارتباطات میان فرهنگی^۳، و متعاقباً مشکلات فرهنگی، در کسب و کارها شده است. مدیران باید به تفاوت‌ها و شباهت‌های فرهنگ‌های مختلف آگاهی داشته باشند. این

¹ Gray

² collaboration

³ Cross cultural communication

ضرورت تا جایی است که انستیتو هودسن^۱ آمریکا در گزارشی بیان کرد که نیروی کار در آمریکا باید حول مباحث و موضوعاتی همچون نژاد، قومیت و ملیت شکل گیرد و مقابله با ارتباطات میان فرهنگی اولویت کلیدی بقای کسب و کارها است (Ekachai, 1994). در این زمینه دستیابی به اعتماد، به دلیل تشویق به همکاری و به حداقل رساندن تعارضات برای موفقیت تیمها در محیط چندفرهنگی، حیاتی است. بدون اعتماد متقابل، اعضای تیم ممکن است از آشکار کردن عقاید واقعی خود پرهیز کنند، یا اگر نظرات خود را بیان کنند، ممکن است شنیده نشوند و در نهایت همکاری اثربخش محقق نگردد (Ajmal et al., 2017).

در زمینه تحقیق مطالعات متعددی انجام شده است. مطالعه جنسن و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه خود دریافتند مکانیزمهای سازمانی موثر بر همکاری میان فرهنگی شامل شایستگی رهبری، استراتژی نوآوری، فرهنگ سازمانی، ساختاری تسهیم اطلاعات، ارتباطات است. پراتونو (۲۰۲۰) مولفه‌های مکانیزم اجتماعی همکاری میان فرهنگی شامل شش مولفه انتخاب گزینشی، به کارگیری واسطه‌ها، استراتژی سازی مشترک، تولید سرمایه رابطه‌ای، بازخورد چند جانبه و توزیع ارزش برابر است. به زعم ریسوک و نازارکو (۲۰۲۰) یک رابطه همکاری در یک زنجیره تامین نیازمند تعهد، همکاری و اعتماد در بین شرکای زنجیره تامین است و اعتماد یک عنصر حیاتی است. لطفی و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه خود دریافتند پدیده‌های همکاری با استفاده از سه عنصر نظریه رابطه تبیین شدند: رانتهای رابطه‌ای، سرمایه‌های رابطه‌ای و حاکمیت رابطه. اجمل و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیق خود نشان دادند اختلافات فرهنگی در بین تیم‌های پروژه‌های بین‌المللی می‌تواند باعث درگیری، سو تفاهم و عملکرد ضعیف پروژه شود. مرور پیشینه پژوهش نیز حاکی از آن است که علی‌رغم سابقه طولانی تحقیقات در این حوزه، همچنان شکاف نظری وجود دارد. در این زمینه تحقیقاتی همچون پراتونو (۲۰۲۰) و جنسن (۲۰۲۰) به موضوع همکاری میان فرهنگی پرداخته‌اند، در داخل کشور نیز الگوی توسعه همکاری‌های راهبردی بین‌المللی توسط زمانی و همکاران (۱۳۹۸) ارائه شد، اما اصل اعتماد در این تحقیقات مشاهده نمی‌شود؛ از طرفی ریسوک و نازارکو (۲۰۲۰)، به چارچوب همکاری مبتنی بر اعتماد پرداختند، جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) نیز الگوی همکاری مبتنی بر رقابت را ارائه کردند، که فاقد بافت میان فرهنگی می‌باشند. تحقیق اجمل و همکاران (۲۰۱۷) نیز در خصوص مفهوم سازی اعتماد در محیط‌های تجاری بین‌المللی به صورت مفهومی انجام شده و فاقد شواهد تجربی است. بنابر آنچه گفته شد همکاری بین فرهنگی برای مقابله با بسیاری از مسائل پیچیده امروزی حیاتی است، اما می‌تواند چالش برانگیز باشد، شواهد تحقیقاتی و میدانی نیز حاکی از آن است که غالباً، شرکت‌ها در توافقات تجاری در بافت میان فرهنگی شکست می‌خورند. در این میان واحدهای بازرگانی که در خط مقدم برقراری روابط با شرکت‌های خارجی قرار دارند، بیش‌تر از سایر بخش‌ها از نبود یک الگوی مطلوب که تضمین‌کننده همکاری اثربخش باشد، رنج می‌برند. با توجه به اهمیت موضوع و شکاف تحقیقاتی موجود

¹ Hudson Institute

در حوزه پژوهش، سوال اصلی تحقیق حاضر به این صورت مطرح می‌شود: عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بازرگانی بین الملل با رویکرد میان فرهنگی چه هستند؟

این پژوهش با مرور یافته‌های پژوهشی قبلی در داخل و خارج از ایران، در صدد این برآمد تا عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بازرگانی بین الملل با رویکرد میان فرهنگی را شناسایی نماید. در این مرور نظام‌مند، بینش‌های مبتنی بر شواهد تجربی و متناسب با عصر حاضر ارائه شده است. این تجمیع و ترکیب نظام‌مند شواهد همانند یک پایگاه دانش تجمعی، علاوه بر بهبود دانش موجود، پژوهشگران و سیاست‌گذاران بخش بازرگانی در کشور را در زمینه دستیابی به درک بیشتری همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی یاری می‌رساند.

روش تحقیق

در این تحقیق به منظور شناسایی عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی از روش مرور نظام‌مند استفاده شده است. مرور نظام‌مند، مروری بر یک سوال به وضوح فرمول‌بندی شده است که از روش‌های سیستماتیک و قابل تکرار برای شناسایی، انتخاب و ارزیابی انتقادی همه تحقیقات مرتبط، و جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از مطالعاتی که در مرور ادبیات گنجانده شده‌اند، استفاده می‌کند. یک مرور نظام‌مند، به یک سوال تحقیق متمرکز پاسخ می‌دهد. نوعی مرور ادبیات است که با تمرکز بر یک سوال واحد تلاش می‌کند تمامی شواهد تحقیقات مهم مرتبط با آن را شناسایی، ارزیابی، انتخاب و ترکیب کند (Aromataris & Pearson, 2014). مرور نظام‌مند ادبیات پنج مرحله زیر را در بر می‌گیرد (Briner & Denyer, 2010):

۱. برنامه‌ریزی و حوزه‌شناسی؛ ۲. جست‌وجوی نظام‌مند؛ ۳. ارزیابی نتایج جست‌وجو؛ ۴. استخراج شواهد از آیتم‌ها؛ ۵. تجزیه و تحلیل. در ادامه گام‌های این روش ذکر می‌شود:

۱. **گام اول - برنامه‌ریزی و حوزه‌شناسی:** در این مرحله سوالات تحقیق در راستای مسئله و دغدغه اصلی پژوهش مطرح خواهند شد؛ براین اساس پرسش‌های پژوهش تدوین می‌گردد. پرسش پژوهش این گونه مطرح شد:

(۱) «عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بازرگانی بین الملل با رویکرد میان فرهنگی چه هستند؟»

بر اساس پرسش تحقیق، واژه‌های کلیدی شامل همکاری مبتنی بر اعتماد^۱، همکاری‌های میان فرهنگی^۲، همکاری‌های بین‌المللی^۳ و همکاری مبتنی بر اعتماد بین فرهنگی^۴، می‌باشد.

۲. **گام دوم- جست‌وجوی نظام‌مند:** در این مرحله، جستجوی نظام‌مندی روی مقالات و متون منتشر شده در مجلات مختلف و سایت‌های اینترنتی، بر اساس کلید واژه‌های پژوهش انجام می‌شود. در تحقیق حاضر پایگاه‌های لاتین امرالد اینسایت^۵، ساینس دایرکت^۶، گوگل اسکالر^۷، اشپیرنگر^۸ و تیور اندفرانسیس^۹ و معتبر فارسی شامل اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، نورمگز، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام مورد بررسی قرار گرفت. این پایگاه‌ها به دلیل جامعیت در زمینه پژوهش‌های علوم انسانی انتخاب شدند. در پژوهش حاضر، پایگاه‌های اینترنتی معتبر بر اساس کلیدواژه‌های تحقیق در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه جستجو و بررسی با استفاده از واژه‌های کلیدی مورد نظر و مرتبط با واژه‌ها یافت شد. واژه‌های کلیدی به دو زبان انگلیسی و فارسی جستجو شدند در این مرحله ۴۵۸ سند جست‌وجو شد.

۳. **گام سوم- ارزیابی نتایج جست‌وجو:** در ارزیابی نتایج جست‌وجو، ابتدا مقالات تکراری حذف شد، در این مرحله مقالات به ۳۸۸ مقاله کاهش یافت. سپس معیارهایی توسط تیم پژوهش (پژوهشگر) طراحی و تنها پژوهش‌هایی که دارای معیارهای تحقیق بود، شرایط ورود به مطالعه را داشتند و سایر پژوهش‌ها از ادامه کار حذف شدند. معیارهای رد و پذیرش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. معیارهای رد یا پذیرش مقالات

عنوان	معیارهای پذیرش	معیارهای رد
زبان تحقیقات	مطالعات انگلیسی و فارسی	مطالعات غیرفارسی و غیرانگلیسی
زمان تحقیقات	تحقیقات منتشر شده بعد از ۲۰۰۰ میلادی و ۱۳۸۰ شمسی	تحقیقات منتشر شده قبل از ۲۰۰۰ میلادی و ۱۳۸۰ شمسی
اعتبار تحقیقات	تحقیقات منتشر شده در پایگاه‌های معتبر	کتاب‌ها، گزارشات و نظرات شخصی

¹ Trust-based Collaboration

² Cross-Cultural Collaboration

³ International Collaboration

⁴ Cross-Cultural Trust-based Collaboration

⁵ Emerald Insight

⁶ SCIENCE DIRECT

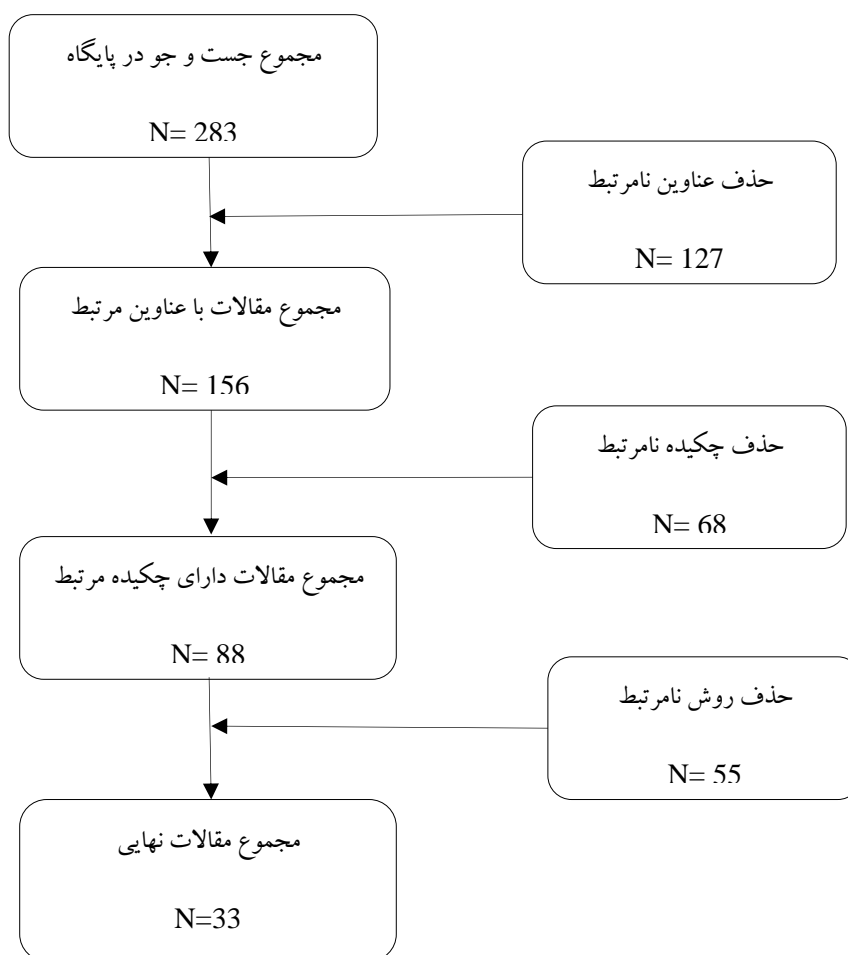
⁷ Google Shcolar

⁸ Springer

⁹ Taylor & Francis

موضوع تحقیقات	تحقیقات دارای ارتباط معنایی نزدیک با حوزه پژوهش	تحقیقات با موضوع متفاوت با اهداف تحقیق
------------------	--	--

بر این اساس، ۲۸۳ سند برای بررسی باقی ماند. در این مرحله با مرور چکیده مقالات باقی مانده، مقالات غیرمرتبط حذف شدند، سپس با مرور متن مقالات و حذف مقالات با روش نامناسب، در نهایت ۳۳ مقاله در تحقیق باقی ماند.

نمودار ۱. فرایند انتخاب مقالات نهایی

گام چهارم - استخراج شواهد از آیتمها: در این مرحله، هر یک از مقاله‌ها با بررسی سه بخش عنوان مقاله، چکیده مقاله و محتوای کامل مقاله برای پاسخ به پرسشهای پژوهش بررسی شدند. پس از آن بر اساس تحلیل محتوا پاسخگویی

به پرسش‌های پژوهش به دقت بررسی و تحلیل شدند. مقالات به دست آمده به روش آمار توصیفی و تحلیل محتوا دسته‌بندی و تحلیل شد.

در پژوهش حاضر علاوه بر روش مرور نظام‌مند از روش تحلیل مضمون نیز به منظور استخراج مولفه‌های موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی استفاده شد. به این صورت که پس از اجرای مرور نظام‌مند ادبیات، برای پاسخگویی به سؤال پژوهش، منابع گزینش شده به دقت مطالعه و محتوای آنها تجزیه و تحلیل شدند. در این مرحله، مطالعات برای یافتن مضمون یا مضامینی مربوط به کیفیت پژوهش بررسی شدند. فرایند تحلیل مضمون در این پژوهش با الگو قراردادن نظر اتریداسترلینگ^۱ (۲۰۰۱) در سه مرحله انجام شد. در این الگو، طبقه‌بندی جایگاه مضمون در شبکه مضامین عبارتند از: مضمون فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه؛ مضمون فراگیر در کانون شبکه مضامین قرار دارد؛ مضمون سازمان‌دهنده، واسط مضامین فراگیر و پایه است و مضمون پایه بیانگر نکته مهمی در متن است و با ترکیب آنها مضمون سازمان‌دهنده ایجاد می‌شود (مهرابی و همکاران، ۱۴۰۱).

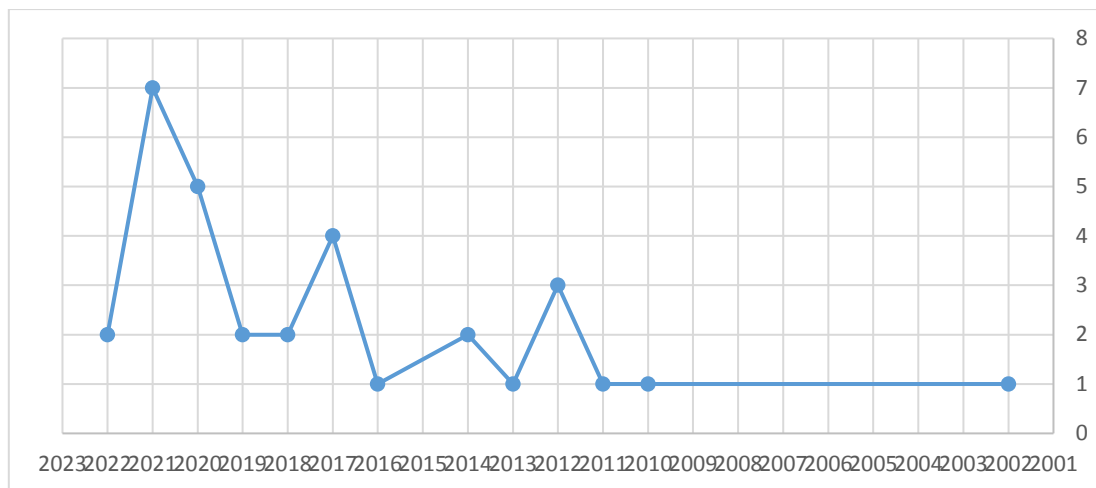
یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های پژوهش در خصوص توصیف اسناد بررسی شده در پژوهش بر اساس سال انتشار، بر اساس پایگاه علمی و بر اساس نوع روش گزارش می‌شود.

توزیع زمانی انتشارات

نمودار ۲ پیشرفت تحقیقات علمی در حوزه همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی را طی سال‌های انتشار را نشان می‌دهد. بر این اساس تحقیقات این حوزه از سال ۲۰۱۷ رشد سریعی پیدا کرد به گونه‌ای که تعداد انتشار در سال ۲۰۲۱ به بالاترین سطح خود رسیده است. این افزایش تعداد انتشارات حاکی از آن است که این حوزه در حال حاضر یک جریان تحقیقاتی مهم، جذاب و در حال رشد است. توصیف اسناد بررسی شده برای این پژوهش بر اساس سال انتشار در نمودار ۲ آمده است.

¹ Stirling-Attride

نمودار ۲. توصیف اسناد بررسی شده در پژوهش بر اساس سال انتشار

اسناد بررسی شده از نظر مجله‌ها نیز بررسی شدند. وضعیت اسناد بر اساس مجلات در جدول ۲ ارائه شده است. براساس این جدول مجلات معتبر بوده و اغلب مجلات در حوزه مدیریت کسب و کار، مدیریت فرهنگی و کسب و کارهای بین‌المللی هستند.

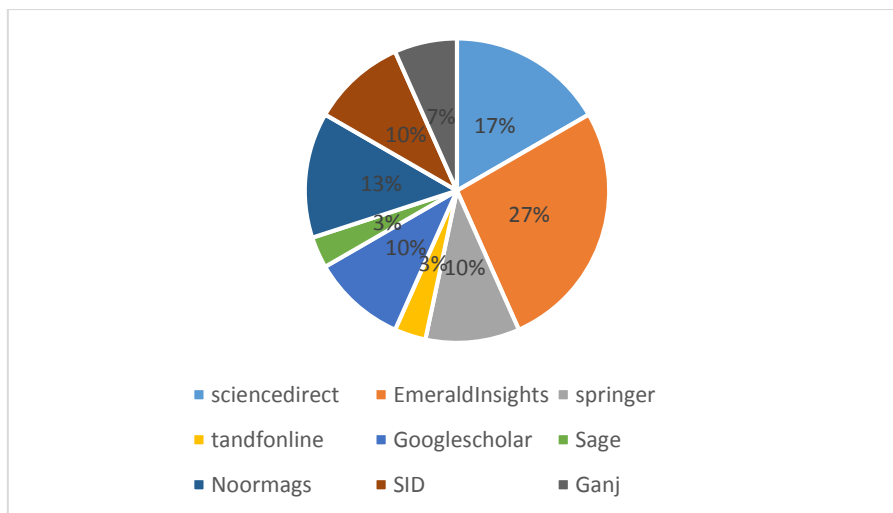
جدول ۲. توصیف اسناد بررسی شده بر اساس مجلات

تعداد	نام مجله
1	دانشگاه علامه طباطبایی
1	مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی
1	مهندسی فرهنگی
1	نشریه علمی پژوهشی مدیریت کسب و کارهای بین‌المللی
1	مدیریت کسب و کار بین‌المللی
1	دانشگاه تهران
1	مدیریت فرهنگی
1	رشد فناوری
1	چشم انداز مدیریت بازرگانی
1	سیاست علم و فناوری
1	فصلنامه تعاون و کشاورزی

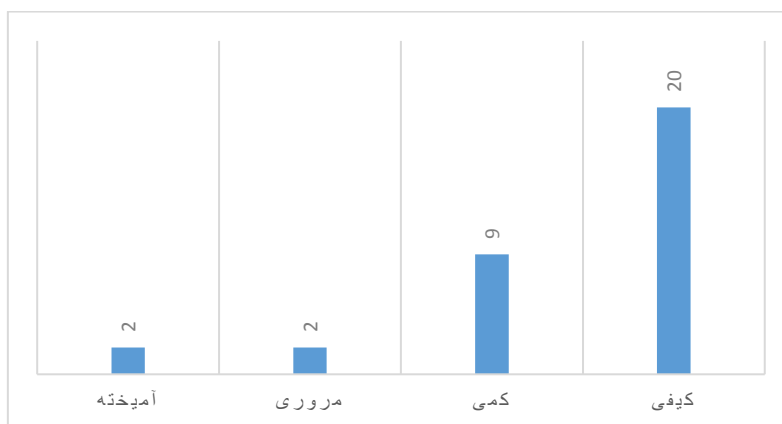
1	مدیریت نوآوری
1	Proceedings of the International Conference on Business Excellence
2	British Food Journal
2	Benchmarking: An International Journal
1	", Journal of Strategy and Management
1	Enterprise Information Systems
1	Social Networks
1	International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research,
1	Journal of Business Research
1	Transcending Cultural Frontiers
1	International Journal of Intercultural Relations
1	Journal of management
1	The International Journal of Social Sciences
1	International Journal of Emerging Markets
1	Journal of Business Economics and Management
1	International Journal of Operations & Production Management
1	International Journal of Cross Cultural Management
1	Cooperation and Sustainable Development
1	Technological Forecasting and Social Change
1	International Journal of Managing Projects in Business

نمودار ۳ فراوانی اسناد را براساس پایگاه علمی نشان می دهد. براساس این نمودار بیشترین فراوانی مربوط به پایگاه علمی امرالد اینسایت است (۲۷٪) که جز پایگاه های علمی معتبر محسوب می شود. پس از آن پایگاه ساینس دایرکت قرار دارد (۱۷٪).

نمودار ۳. فراوانی اسناد براساس پایگاه علمی

اسناد بر اساس نوع سند از نظر کمی، کیفی، مروری و آمیخته براساس نمودار ۴ نشان داده شده است.

نمودار ۴. توصیف اسناد بررسی شده در پژوهش بر اساس نوع روش

براساس نمودار ۴ بیشترین تعداد اسناد مربوط به روش کیفی و پس از آن کمی است. براین اساس می توان گفت قادر به شناسایی عمیق نظرات و جوانب ناشناخته موضوع نیست، تحقیقات کیفی یا نیز نیازمند اعتبارسنجی با روش های کمی هستند، از این رو تحقیقات این حوزه از نظر روش شناسی نیز نیازمند تقویت و توجه بیشتر محققان است. به طور کلی، از یافته های این بخش نتیجه گرفته می شود که همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی یک حوزه نوظهور اما پراکنده است. چراکه مشخص شد ۴۸٪ اسناد (۱۶ سند) طی سال های ۲۰۱۹ به بعد انتشار یافته اند، لذا تعداد مقالات منتشر شده سالانه در مورد همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی به تدریج در حال افزایش است. از سوی دیگر مشخص شد ۳۳ مقاله در طیفی گسترده شامل ۳۱ مجله منتشر شده اند از این رو پراکندگی در انتشارات این حوزه

مشاهده می‌شود. در نهایت مشخص شد ۶۶/۶٪ (۲۰ سند) دارای روش کیفی هستند و تحقیقات آمیخته که به ارائه الگو پرداختند، تنها ۶٪ تحقیقات را تشکیل می‌دهد، از این رو کمبود تحقیقات آمیخته در خصوص ارائه الگو در این حوزه کاملاً مشهود است. لذا این حوزه همچنان نیازمند مطالعات عمیق‌تر جهت دستیابی به نتایج بیشتر است.

عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی

مدیریت در محیط‌های چندفرهنگی بخشی جدایی‌ناپذیر از کسب و کارهای جهانی شده امروزی است. همانطور که گراس گولا^۱ (۲۰۱۸) بیان می‌کند، موضوع رویکرد میان فرهنگی در گفتمان علمی و تجاری امروز به عنوان شاخص تغییر در روال کسب و کار ظاهر شده است. بنابراین، درک این فرآیندها برای عملکرد مناسب همکاری‌ها در بافت میان فرهنگی ضروری است. از این رو الگویی در خصوص همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی یک موضوع مهم در محیط‌های تجاری است که در ادبیات مغفول مانده است. جدول ۳ عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی براساس مرور ادبیات

منابع	مولفه
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	اهداف فرهنگی روشن
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	تعهد به هدف مشترک
Barrane et al. (2021)	
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	ارتباطات خوب میان فرهنگی
Darabi and Clark (2012). Bond-Barnard et al. (2018)	
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	اعتماد فرهنگی متقابل
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	مهارت در مذاکره و گفت‌وگوی بین فرهنگی
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	رهبری اثربخش
Darabi and Clark (2012). Jensen et al. (2020)	
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	هوش و خلاقیت فرهنگی
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	مهارت‌های مرتبط مدیریتی
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	فضای حمایتی مناسب و کارآمد
رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	چشم انداز شرکت
بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶)	

¹ Gross-Gołacka

پاکنهاد و همکاران (۱۳۹۹) Darabi and Clark (2012).	
پاکنهاد و همکاران (۱۳۹۹)	رعایت قوانین و مقررات
پاکنهاد و همکاران (۱۳۹۹) جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) Barrane et al. (2021)	وجود فرهنگ همکاری و کار گروهی
جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱) Hofstede et al. (2013)	فرهنگ مشترک
جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸)	انگیزه بالا برای پیگیری فعالیتهای بین المللی
جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶)	وجود همبستگی و یکپارچگی
جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) Darabi and Clark (2012). (۱۳۹۸) زمانی و همکاران	تجربه و دانش کافی
پاکنهاد و همکاران (۱۳۹۹) جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱)	ارائه دوره های آموزشی تخصصی
پاکنهاد و همکاران (۱۳۹۹) جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) زمانی و همکاران (۱۳۹۸) Bond-Barnard et al. (2018) Ryciuk, & Nazarko (2020)	تعهد و تعامل
بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶)	عدالت و انصاف
جعفرزاده و همکاران (۱۳۹۸) کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱) Bond-Barnard et al. (2018)	کاهش تعارضات فرهنگی
زمانی و همکاران (۱۳۹۸) رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)	روابط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بین دو کشور

کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱) Jensen et al. (2020)	شناخت سوابق فرهنگی
کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱) Barrane et al. (2021)	تشکیل انجمنهای دوستی
کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱)	کسب اعتبار بین المللی
پانکاران و همکاران (۱۳۹۹) بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶) کاووسی و ستوده یگانه (۱۳۹۱)	به کارگیری نیروی متخصص
Lou (2002) (Ajmal et al. (2017)	فاصله فرهنگی
Lou (2002) Sachsenmaier, & Guo (2019)	عدم اطمینان بازار
Lou (2002)	وابستگی متقابل منابع
Lou (2002)	تناسب ریسک
Lou (2002)	تعهد متقابل
بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶) Ajmal et al. (2017)	همسویی اهداف
Ajmal et al. (2017)	صداقت
Ajmal et al. (2017) Ryciuk, & Nazarko (2020)	شایستگی و کفایت
Ajmal et al. (2017)	خیرخواهی
Bond-Barnard et al. (2018) Barrane et al. (2021)	مشوقها و پاداش
Bond-Barnard et al. (2018) بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶)	هماهنگی
پانکاران و همکاران (۱۳۹۹) بامداد صوفی و همکاران (۱۳۹۶) Darabi and Clark (2012). Jensen et al. (2020)	تسهیم دانش
Darabi and Clark (2012).	قدرت برابر در روابط

Darabi and Clark (2012) Jensen et al. (2020)	روابط بین فردی
Darabi and Clark (2012) Jensen et al. (2020)	شبکه اجتماعی
Jensen et al. (2020)	نوآوری
Barrane et al. (2021)	افزایش شفافیت
Barrane et al. (2021) با همکاران (۱۳۹۶)	مشارکت در هدف گذاری
Hofstede et al. (2013) Sachsenmaier, & Guo (2019)	تضمین
Hofstede et al. (2013)	روابط
Sachsenmaier, & Guo (2019)	پیوندهای عاطفی

بر اساس مرور مطالعات موجود می توان عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان فرهنگی را در ۹ مقوله کلی بررسی کرد:

شفافیت اهداف: بر اساس مرور ادبیات مشخص شد وجود اهداف مشترک در قلب تعریف همکاری مبتنی بر اعتماد قرار دارد (بامداد صوفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ پاکنهاد و همکاران، ۱۳۹۹؛ Ryciuk & Nazarko, 2020). از این رو می توان گفت به منظور دستیابی به اهداف مشترک، لازم است اهداف شفاف و روشن در سازمان وجود داشته باشد.

عوامل مدیریتی: نقش مدیریت در هر فرایند سازمانی غیر قابل انکار است. به زعم رشیدپور و مرادی (۱۳۹۰)، هم افزایی فرهنگی تنها با بهره گیری از رهبری کارآمد و اثربخشی حاصل می گردد که توان همسوسازی نیروهای فرهنگی جامعه را برای تحقق اهداف فرهنگی مشترک داشته باشد.

شایستگی و کفایت: به زعم رسیوک و نازارکو (۲۰۲۰) اعتماد بین سازمانی در درجه اول با ارزیابی اعتبار واحدها، منابع و شایستگی های آنها و همچنین مزایای مورد انتظار همکاری (شایستگی و اعتماد محاسباتی) مرتبط است. فقدان شایستگی نقش محوری در کاهش اعتماد به شرکای تجاری خواهد داشت. در صورت بی کفایتی شرکت، احتمال ایجاد و مشارکت در همکاری طولانی مدت کم است (Schmidt & Schreiber, 2019).

تعامل متقابل: در روابط معاملاتی، ریسک رفتار فرصت طلبانه افزایش می یابد، در حالی که در روابط تعاونی، سرمایه گذاری های خاص احتمال فرصت طلبی را محدود می کند. در چنین شرایطی همکاری مبتنی بر اعتماد را می توان با تعامل متقابل که توسط همه طرف های درگیر در یک رابطه انجام می شود افزایش داد (Barrane et al., 2021). استحکام روابط بین شرکا بستگی به میزانی دارد که شرکت ها پیوندهای غیر رسمی را در خود جای می دهند. پیوندهای

غیررسمی در طول زمان به وجود می آیند و نتیجه تعامل بین موجودات هستند و درجه دوستی متقابل را منعکس می کنند. (Darabi and Clark, 2012; Bond-Barnard et al., 2018).

اشتراک فرهنگی: هنجارهای فرهنگ بر توسعه اعتماد در اتحادهای استراتژیک تأثیر می گذارد. تفاوت های فرهنگی را می توان به عنوان موانعی برای عملکرد همکاری ها در محیط های تجاری در نظر گرفت که برای حفظ بقای بلندمدت یک شرکت حیاتی هستند (Ajmal et al., 2017). مطالعات قبلی نشان می دهد که سطح اعتماد در بین کشورها به طور قابل توجهی متفاوت است و پیامدهایی برای عملکرد و موفقیت اقتصادهای ملی دارد (Grossman et al., 2021; Jensen et al., 2020).

هوش و مهارت فرهنگی: با توجه به اینکه پروژه های جهانی باید با فرهنگ های متعدد سروکار داشته باشند، نقش فرهنگ در عملکرد آنها اهمیت بیشتری می یابد (Ajmal et al., 2017). تفاوت های فرهنگی تأثیر عمیقی بر نحوه تفکر و ارتباط شرکا دارد. چنین تفاوت هایی می تواند مانع توسعه درک روشنی از رفتار و انگیزه های همکاری شود (Musarra et al., 2022).

روابط بین الملل: نقش ارتباطات بین شرکتها در تولید اعتماد و مدیریت زنجیره تامین تحلیل شده است. تضاد بین اعضای مبادله تجاری در نتیجه منافع متضاد، تقسیم نامشخص مسئولیت ها، خطرات و منافع، سوء استفاده از قدرت و جریان ناکافی اطلاعات به وجود می آید (Ryciuk & Nazarko, 2020). روابط ایجاد شده با نهادهایی که دارای اعتبار و شهرت خوب در بازار هستند، محصولات و خدمات با کیفیت بالا ارائه می دهند و دارای وضعیت مالی مناسبی هستند، به توسعه همکاری بر اعتماد کمک می کند (کاووسی و ستوده یگانه، ۱۳۹۳؛ جعفرزاده و همکاران، ۱۳۹۸).

عوامل محیطی: بازارها تابع مقررات محیطی هستند که در آن فعالیت می کنند. نهادهای تنظیم کننده بازار باید اطمینان حاصل کنند که قراردادها می توانند اجرا شوند و آنها باید از شرکای تجاری در برابر اعمال غیرقانونی دیگران محافظت کنند. می توان انتظار داشت که عوامل موجود در محیط های تجاری همچون عدم اطمینان، قوانین و مقررات، وابستگی منابع و تناسب ریسک بر همکاری مبتنی بر اعتماد بافت های بین فرهنگی نقش داشته باشند (Hofstede et al., 2013).

فرایندهای سازمانی: بی شک آنچه در تعامل با شرکای تجاری در محیط های بین المللی رخ می دهد، محصول ظرفیت ها و عوامل موجود در درون سازمان است. در زمینه بین المللی نیز ارزش های سازمانی مانند مشوقها و پاداش، هماهنگی، شبکه اجتماعی، نوآوری، افزایش شفافیت و فرهنگ همکاری برای همکاری های مبتنی بر اعتماد توسط اعضای سازمان مفید است (Darabi and Clark, 2012; Bond-Barnard et al., 2018; Jensen et al., 2020).

بر اساس ۹ مقوله شکل گرفته، می توان الگوی را به صورت شکل ۱ نشان داد.

شکل ۱. الگوی عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی صورت گرفت. با استفاده از روش مرور نظام‌مند ادبیات، تمامی پژوهش‌های مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی و داخلی بازیابی شده و مورد غربالگری قرار گرفتند؛ سپس، بر اساس منابع مرتبط گزینش شده، همه معیارها و مضامین اثرگذار بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی شناسایی و استخراج شدند. معیارهای استخراج شده به عنوان کد یا مضمون در سه مرحله کدگذاری شدند. در نتیجه، عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد در بافت میان‌فرهنگی را در ۹ مقوله کلی شفافیت اهداف، عوامل مدیریتی، شایستگی و کفایت، تعامل متقابل، اشتراک فرهنگی، هوش و مهارت فرهنگی، روابط بین‌الملل، عوامل محیطی و فرایندهای سازمانی شناسایی شدند. مرور ادبیات موجود نشان می‌دهد تنها ۲۷ درصد تحقیقات به ارائه الگویی مرتبط با حوزه تحقیق، در مطالعه خود پرداخته‌اند. از این اسناد نیز تعدادی صرفاً به موضوع اعتماد در بافت میان‌فرهنگی پرداختند (Ajmal et al., 2017) و تعدادی دیگر همکاری‌های بین‌المللی و یا بین‌فرهنگی را مورد بررسی قرار دادند (Grossman et al., 2021; Jensen et al., 2020; Lotfi et al., 2021). مطالعاتی همچون پانکنهاد و همکاران (۱۳۹۹)، بامداد صوفی و همکاران و باران (۲۰۲۱) نیز الگوی همکاری مبتنی بر اعتماد را در محیط‌های فاقد بافت میان‌فرهنگی ارائه کردند. علی‌رغم اینکه همکاری در بافت میان‌فرهنگی و تحقق آن برای شرکت‌های دارای همکاری بین‌المللی دارای اهمیت بسیار است، با این حال بدون شک یکی از مهمترین عوامل ایجاد همکاری مطلوب اعضا و شرکای تجاری، اعتمادسازی میان آنهاست که غفلت از آن مشکلات و تعارض‌هایی را در پی خواهد داشت. از این رو تحقیق حاضر با شناسایی عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی، بینش و درک مدیران و سیاست‌گذاران بخش بازرگانی بین‌الملل در کشور را افزایش داده و پیامدهای نظری و عملی برای حوزه تحقیق به همراه دارد.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی نیز مواجه بوده است. اولاً انجام تحقیق به روش مرور نظام‌مند مبتنی بر یافته‌های موجود در ادبیات است که ممکن است همه عوامل موجود در واقعیت را پوشش ندهد. از این رو انجام تحقیق با روش‌های کیفی و مصاحبه در آینده توصیه می‌شود. علاوه بر این، تمرکز این پژوهش بر مطالعاتی بود که در مجلات حوزه بازرگانی بین‌المللی منتشر شده بودند؛ بنابراین، احتمالاً با مطالعه دیگر حوزه‌های علمی همچون روانشناسی و حوزه‌های فرهنگی می‌توان شاخص‌ها و مضامین بیشتری را شناسایی کرد. همچنین این مطالعه فاقد برازش عوامل شناسایی شده است، از این جهت

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، برآزش عوامل موثر بر همکاری مبتنی بر اعتماد بین‌المللی در بافت میان‌فرهنگی در جوامع کمی با اندازه‌های وسیع ارزیابی گردد.

منابع

منابع فارسی

- بامداد صوفی، جهانیار، رفیع پور، محسن، امیری، مقصود (۱۳۹۹) مدلی برای همکاری مبتنی بر اعتماد در زنجیره تأمین صنعت خودرو و تأثیر آن بر عملکرد، رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی.
- پاک نهاد، حجت الله، سید پاکنهاد، علی، دهقانان، حامد، & امیری، مقصود. (۱۳۹۹). الگوی پیشنهادی همکاری مبتنی بر اعتماد در تعاونی‌های مصرف. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۹(۳۵)، ۱۸۰-۱۵۵.
- جعفرزاده، مهدی، رضوانی، مهران، داوری، علی. (۱۳۹۸). ارائه الگوی بکارگیری استراتژی رقابت همکارانه در بین المللی سازی خوشه های صادرات محور با استفاده از مدل سازی ساختاری تفسیری. نشریه علمی پژوهشی مدیریت کسب و کارهای بین المللی، ۲(۴): ۷۲-۵۱.
- رشیدپور، علی، مرادی، علیرضا (۱۳۹۰). درآمدی بر مبانی نظری هم-افزایی فرهنگی. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۲(۴): ۶۲-۴۹.
- زمانی، اردشیر، ورحمتی، محمدحسین، زندحسامی، حسام، و یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۸). تحلیلی بر عوامل انگیزاننده و بازدارنده همکاری های راهبردی بین المللی شرکت های دانش بنیان (مورد مطالعه: شرکت های زیست فناوری ایرانی و آلمانی). مدیریت کسب و کار بین المللی، ۲(۲)، ۱۴۵-۱۶۹.
- کاوسی، اسماعیل، احمدزاده، فرزانه، ستوده یگانه، داود. (۱۳۹۱). طراحی الگوی توسعه روابط بین فرهنگی در عصر جهانی شدن. مدیریت فرهنگی، ۳(۶): پیایی ۱۷: ۱-۱۶
- مهرابی، گلپور، عباس پور، عباس، دلاور، علی، & خورسندی طاسکوه، علی. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت پژوهش دانشگاهی در حوزه علوم انسانی و اجتماعی. پژوهش در نظام های آموزشی، ۱۶(۵۶)، ۲۱-۵.

منابع انگلیسی

- Ajmal, M., Helo, P. and Kassem, R. (2017), "Conceptualizing trust with cultural perspective in international business operations", *Benchmarking: An International Journal*, 24(4). 1099-1118.
- Barrane, F.Z., Ndubisi, N.O., Kamble, S., Karuranga, G.E. and Poulin, D. (2021), "Building trust in multi-stakeholder collaborations for new product development in the digital transformation era",

Benchmarking: An International Journal, Vol. 28 No. 1, pp. 205-228. <https://doi.org/10.1108/BIJ-04-2020-0164>

Belkadi, F., Messaadia, M., Bernard, A., & Baudry, D. (2017). Collaboration management framework for OEM–suppliers relationships: a trust-based conceptual approach. *Enterprise Information Systems*, 11(7), 1018-1042.

Bond-Barnard, T. J., Fletcher, L., & Steyn, H. (2018). Linking trust and collaboration in project teams to project management success. *International Journal of Managing Projects in Business*.

Darabi, F. and Clark, M. (2012), "Developing business school/SMEs collaboration: the role of trust", *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, Vol. 18 No. 4, pp. 477-493. <https://doi.org/10.1108/13552551211239500>

Ekachai, D. (1994). Managing the Multicultural Work Force: How PR Practitioners Help Corporations Improve Employee Relations. *Journal of the Illinois Speech and Theatre Association*.

Grossman, R., Campo, M. S., Feitosa, J., & Salas, E. (2021). Cross-cultural perspectives on collaboration: Differences between the Middle East and the United States. *Journal of Business Research*, 129, 2-13.

Hofstede, G. J., Jonker, C. M., & Verwaart, T. (2013). A model of culture in trading agents. In *Models for intercultural collaboration and negotiation* (pp. 67-95). Springer, Dordrecht

Jensen K.R. (2020) Cross-Cultural Collaboration Mechanisms that Facilitate Global Innovation Success for MNCs. In: Zakaria N., Abdul-Talib AN., Amelinckx A. (eds) *Transcending Cultural Frontiers*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-4454-5_7

Leonard, K. M., Cosans, C., Pakdil, F., & Collaborator, C. (2012). Cooperation across cultures: An examination of the concept in 16 countries. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(2), 238-247.

Lotfi, M., Kumar, M., Sanchez Rodrigues, V., Naim, M. and Harris, I. (2021), "A relational view of horizontal collaboration among micro and small enterprises: a study of the brewery sector in Wales", *British Food Journal*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/BFJ-03-2021-0266>

Luo, Y. (2002). Building trust in cross-cultural collaborations: Toward a contingency perspective. *Journal of management*, 28(5), 669-694.

Musarra, G., Kadile, V., Zaefarian, G., Oghazi, P., & Najafi-Tavani, Z. (2022). Emotions, culture intelligence, and mutual trust in technology business relationships. *Technological Forecasting and Social Change*, 181, 121770.

Pratono, A.H. (2020), "Cross-cultural collaboration for inclusive global value chain: a case study of rattan industry", *International Journal of Emerging Markets*, Vol. 15 No. 1, pp. 149-170. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-01-2017-0028>

Rodríguez, A., Nieto, M. J., & Santamaría, L. (2018). *International collaboration and innovation in professional and technological knowledge-intensive services*. *Industry and Innovation*, 25(4), 408–431. doi:10.1080/13662716.2017.14147

Ryciuk, U., & Nazarko, J. (2020). Model of trust-based cooperative relationships in a supply chain. *Journal of Business Economics and Management*, 21(5), 1225-1247. <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.12829>

Sachsenmaier, S., & Guo, Y. (2019). Building trust in cross-cultural integration: A study of Chinese mergers and acquisitions in Germany. *International Journal of Cross Cultural Management*, 19(2), 194-217.

Schmidt, S., & Schreiber, D. (2019). Inter-organizational Trust: definitions, elements and operationalization. *Desenvolvimento em Questão*, 17(48), 71-83.